

Ennakkoon toimitettuja
yleisökysymyksiä ja vastauksia
FT Henry Väreén Alumniluento
Pohjolanmäen koululla 10.5.2025

Koulun lippu:

Koulumme entisten oppilaiden yhteisö Lohjan Yhteiskoulun Seniorit perustettiin uuden Pohjolanmäen koulutalon vihkiäisten yhteydessä joulukuussa 1955. Koulun 50-vuotisjuhlien yhteydessä v. 1964 seniorit lahjoittivat koulullemme oman lipun. Lipun on suunnitellut maamme johtaviin heraldiikan ja tekstaustaitteen asiantuntijoihin kuulunut taiteilija Olof Eriksson, joka on myös suunnitellut nykyisen Suomen vaakunan vuonna 1978. Hyvin palvellut lippu uusittiin vuonna 2023.

Koulun nimenmuutosten myötä yhdistyksen nimi on muutettu Lohjan Yhteislyseon Alumnit ja Seniorit ry:ksi toimimaan Lohjan Yhteislyseon lukion (aikaisemmin Lohjan Yhteiskoulu, Lohjan Yhteislyseo, Lohjan lukio) entisten oppilaiden ja opettajien välisenä yhdyssiteenä.

Mitä lipun kuva esittää / symbolisoi (hedelmät, lehdet, juuret)?

Tunnus kuvastaa heraldisesti pähkinäpensasta ja kyllä siitä pähkinäpensaasta tunnistaa. Lehdet ovat ehkä taiteilijan maun mukaan hieman liian suipot, koivun lehdistä varastetut. Heraldikan ei tarvitse olla todenmukainen, riittää kun se on tyylitelty näkemys asiasta. Kun tarkkaan katsoo, niin alimpana roikkuu hennot pähkinän hedelmät, joita kerättiin aikanaan ruoaksi ja kun ajat olivat vaatimattomammat, niillä maksettiin myös veroja. Eli Ruotsin kuninkaalle Tukholmaan jaettiin pähkinöitä. Juuret ulottuvat pitkälle, mikä osoittaa koulun pitkää historiaa. Juuret on syvällä!

Nimim. Mustarastas:

- Miksi lehmusta kutsutaan niinipuuksi?
Niini on termi, jota on käytetty lehmuksen kuoren syistä. Ennen kuorta revittiin irti ja siitä saatiin niinikuitua, josta voitiin tehdä esimerkiksi kankaan kaltaista materiaalia ja köyttä.
- Mitä tarkoittaa alvarikasvillisuus?
Alvarikasvillisuutta meillä ei varsinaisesti Suomessa ole. Sitä on Itämeren suurilla saarilla, ehkä eniten Öölannissa. Se on kuivaa, ilmastoltaan mantereista ja maaperässä on paljon kalkkia. Siinä on hyvin vähän mitään kookasta lajistoa, mutta erittäin runsaasti pieniä ja näyttäviäkin lajeja. Kalkkipitoinen maa, jossa on paljon moreenia ja hiekkaa ja paljon valoa.

- Entä runna?

Runna on pähkinäpensaalla rungoista syntyvä kehä. Pähkinäpensas tekee uuden varren aina edellisten ulkopuolelle ja vähitellen pähkinäpensaasta tulee monirunkoinen kasvusto, jota kutsutaan runnaksi.

- Ovatko punavalkku tai niittyräpelö tuttuja?

Punavalkku on Lohjalla kasvava kämmekkälaji, joka on koko maassa erittäin harvinainen. Se ei välttämättä kuki vuosittain, vaan kämmeköille tyypillisesti voi viettää maanalaista elämää useamman vuoden ja tehdä sitten taas kukkansa. On kaksi asiaa, jotka on tehtävä, jos tällaisen kasvin näkee luonnossa; se on jätettävä rauhaan ja havainnosta tulee ilmoittaa kasvimuseolle.

Niittyräpelöä tuskin esiintyy Lohjalla kovin paljon. Sitä voi olla täällä. Se on aika läntinen ja varmuudella sitä on ainakin Kiskossa. Varsinaisesti sen on Ahvenanmaan ja saaristoalueen niittykasvi.

Tiina Oulusta:

Kotipaikkani on Lohjansaaressa ja siellä maatilamme pähkinälehdossa kasvaa erittäin runsas ja harvinainen kasvusto.

Kysymykseni koskee keltavuokkoa, jota kotitilani lehdossa kasvaa runsaasti. Olen vienyt mailtamme muutamia keltavuokkoja istutuksina vapaa-ajanpaikkaamme Oulujoen varrelle.

Joen varressa keltavuokot ovat lähteneet upeaan kasvuun ja leviämään. Aivan sama mihin keltavuokon siellä istuttaa, niin se kasvaa siellä hienosti ja kestää hyvin Pohjois-Pohjanmaan talvet.

Miksi harvinainen keltavuokko kasvaa Suomessa vain hyvin rajoittuneilla alueilla ja miksi se lähtee niin hyvään kasvuun ja leviämään Oulujoen rannalla 600 kilometriä pohjoisempana alkuperäisestä kasvupaikasta?

Todennäköisesti keltavuokko olisi voinut menestyä Oulunjoen rannalla ennenkin, mutta tänä päivänä sen selittää ilmaston lämpeneminen. Se on kuitenkin eteläinen laji, joka on tullut meille ns. atlantisella lämpökaudella, mikä oli n. 4000-6000 vuotta sitten. Ilmaston keskilämpötila oli silloin noin 1,5 astetta korkeampi kuin nyt. Tuolloin Suomeen levisi aika paljon lajistoa Keski-Euroopasta syvälle Keski-Suomea myöten, osittain jopa Tornioon saakka. Esimerkiksi vuorijalava kasvoi silloin luonnonvaraisena Torniossa. Ilmaston viilennettyä alueet menettivät paljon kasvupaikkoja ja osa hävisi kokonaan. Keltavuokko kuuluu näin ns. ilmastojänteisiin samoin kuin hämeenkylmäkukka tai kangasvuokko. Ne menestyvät etelärinteillä, joilla saavat paljon auringonvaloa ja lämpöä. Ne eivät myöskään pidä kilpailusta. Jos kasvupaikka umpeutuu, ne maatuvat. Myös valkovuokko runsastuu tänä päivänä ja leviää kohti pohjoista. Sinivuokon tilannetta en tarkkaan tunne, mutta kaikki kolme vuokkoa kuuluvat Lohjan lehtomaisemiin hyvin keskeisesti.

Asian toinen puoli on se, että henkilökohtaisesti en ole kovin innostunut siitä, että lajeja levitetään luontoon vastoin niiden omaa biologiaa. Niin voi tehdä ja onnistuu helposti, mutta silloin tavallaan ihminen puuttuu lajin omaan kiertoon. Mikään ei estä näin tekemästä, mutta oma näkemykseni on, että asioiden annetaan tapahtua luontaisesti. Ne sitten leviävät sinne kun sen aika koittaa.

Jaana:

Mitä pahkuroita puunrungossa?

Silmupahka. Silmut ovat kehittyneet silmuryhmiksi. Jos kaikki silmut lähtisivät kasvamaan, tulos olisi tuulenpesän näköinen puska. Yleensä silmut kuitenkin kuolevat pois ja pahkat jäävät jäljelle.

Mitä jäkäliä/sammalia?

***1a jauhetorvijäkälä; 1b kiviturkkisammal; 1c keltaröyhelö; 1d seinäsammal
2a harmaaporonjäkälä; 2b harmaaröyhelö; 2c tummaluppo; 2d tupsunaava***

Montako lajia sammalia ja jäkäliä kasvaa Lohjanseudulla/suomessa?

Lohjalla sammalia on 440, joista uhanalaisia 89 ja jäkäliä 725, joista uhanalaisia 271. Suomessa sammalia on 900, joista uhanalaisia 370 ja jäkäliä 1915, joista uhanalaisia 732.

Juhana:

Onko ilmastonmuutoksesta enemmän haittaa vai hyötyä Lohjan harvinaisille kasveille?

Ilmastonmuutoksen hyödyllisyys tai haitallisuus riippuu siitä, mihin kysymykseen haetaan vastausta. Siihenkö, että häviävätkö nykyiset harvinaiset lajit vai että runsastuuko lajisto kun ilmasto lämpenee? Helppoa vastausta ei ole. Nykyiselle lajistolle ilmastonmuutos tekee varmasti muutoksen ja varmaa on, että ilmasto tulee muuttumaan. Onko se sitten hyvästä tai pahasta, on toinen kysymys. Kasviharvinaisuuksien esiintymiseen vaikuttaa enemmän ihmisen suorat toimenpiteet, kuten rakentaminen ja erilaiset metsän käsittelytoimenpiteet. Lajisto muuttuu kuitenkin edelleen kaikkein nopeiten ihmisen ylivertaisen aktiivisuuden vuoksi; koko ajan pitää tehdä jotakin jossakin.

Ritva:

Mitä mieltä olet Porlan alueesta Lohjan kaupungissa?

Mielestäni se ei ainakaan sovellu rakentamiselle. Mielestäni se pitäisi säilyttää mahdollisimman luonnonmukaisena ja luonnonvaraisena. Alkuperäiseksi sitä ei enää pysty tekemään, koska rakennuskanta ja vesialtaat ovat muuttaneet sitä, mutta se oli aikanaan yksi Suomen suurimmista lähdealueista. Siellä kasvoi aikanaan mm. tuoksumatara, joka hävisi rakentamisen myötä. Se on hyvälle ja makealle tuoksuva lehtolaji, jota esiintyy vielä varsinkin Ahvenanmaalla.

Kalle:

Mitä kuvassa on neulasten lisäksi?

Vasen kookas harmaaporonjäkälä, oikea valkoporonjäkälä.

Useita sammalia, kuten kynsisammal, seinäsammal ja korallisammal.

Valkoporonjäkälä kuuluu poronjäkäliin ja on nimensä mukaisesti porojen tärkeää talviruokaa. Yleinen koko Suomessa ja parhaiten sitä näkee poronhoitoalueen eteläpuolella, koska poronhoitoalueella porot syövät sen pois. Yleinen kuivilla mäntykankailla ja kallioilla.

Biologian opettaja Päivin oppilaitten kanssa miettimiä kysymyksiä:

- Mistä pähkinäpensas on tullut Lohjalle?
Pähkinäpensas on tullut meille lounaasta Ruotsin kautta, mahdollisesti Baltian maista. Se menestyy hyvin Keski-Euroopan lauhkeissa vyöhykkeissä. Kaikki Suomessa esiintyvät kasvit ovat tulleet tänne jääkauden jälkeen joko idästä tai lounaasta.
- Miten ilmastonmuutos näkyy Lohjan kasvillisuudessa?
Laaja kysymys. Selkeimmin se näkyy puulajisuhteiden muuttumisina. Kuusikot vähenevät ja lehtipuut, kuten tammi ja vaahtera, runsastuvat. Jos maanomistajat sallivat, jotkut lajit harvinaistuvat ja toiset yleistyvät. Muutokset ovat hitaita.
- Mikä on haitallisin vieraslaji Lohjalla?
Esimerkiksi Isosorsimo ja jättipalsami. Isosorsimo tuotiin aikoinaan Suomeen karjan rehuksi ja sitä istutettiin rannoille, missä karja laidunsi. Sitä levitettiin Lohjanjärven rannalta myös etelä Hämeeseen. Asiaa ei oltu silloin tutkittu etukäteen riittävästi ja karja ei syönytäkään sitä. Se menestyy kuitenkin tänä päivänä erittäin hyvin ja leviää juurakoitten varassa. Jos jäätikkö irrottaa juurakkolautan, se leviää lautan mukana. Jättipalsami on lajina erilainen ja runsastuu koko ajan. Se on yksivuotinen laji, mutta tekee siemeniä valtavasti ja vaikka sitä onnistuttaisiin hävittämään, niin siemenistä nousee aina uusia kasveja. Kaunis se kylläkin on, mutta ei kuulu Suomen luontoon sekään.
- Carl Von Linneen lempikasvi oli ilmeisemminkin vanamo, mikä on Teidän suosikkinne?
En mielelläni pistä kasveja arvojärjestykseen. Tätä on kysytty minulta ennenkin ja ole vastannut tuntureilla kasvava sielikkö. Se on pieni patjakasvi, joka tekee tiheitä kasvustoja ja kukkii parhaimmillaan heinä-elokuussa sadoin, rubiinin värisin, pienin kukin. Pieni, mutta näyttävä tuntureiden kasvi.
- Mikä on Lohjan harvinaisin/uhanalaisin kasvilaji?
Vuorikuisma tai harsomatara ovat ainakin harvinaisia. Eivät ehkä uhanalaisimpia.
- Missä päin Lohjaa biodiversiteetti on suurimmillaan?

(Risto Murto vastasi Henryn pyynnöstä:)

Oletettavasti Lohjansaaren kalkkikallioalue. Toinen alue on Karkalinniemiessä.

- Jos saisitte päättää diktaattorin valtuuksien oikeuksilla suojelualueen perustamisesta Lohjalle, minkä alueen suojelisitte ja miksi?

(Risto Murto vastasi Henryn pyynnöstä:)

Kaikkein arvokkaimmat metsäalueet ja kalkkikaivokset. Niitä pitäisi saada laajemmin suojeltua.

- Millainen Lohjan kasvillisuus on verrattuna muuhun Suomen kasvillisuuteen?

Hyvin monilajinen. Toiseksi eniten lajeja ilmoitettu Helsingin jälkeen.

Koko lajistomme, (suluissa uhanalaiset):

	<i>Lohja</i>	<i>Koko maa</i>
<i>Putkilokasvit</i>	<i>1210 (80)</i>	<i>1450 (350)</i>
<i>Sammaleet</i>	<i>440 (89)</i>	<i>900 (370)</i>
<i>Sienet</i>	<i>2100 (68)</i>	<i>5575 (446)</i>
<i>Jäkälat</i>	<i>725 (271)</i>	<i>1915 (732)</i>
<i>Yhteensä</i>	<i>4475 (508)</i>	<i>9840 (1898)</i>

- Miltä vuosisadalta on näkyvissä merkkejä pysyvistä maataloudesta lohjalaisessa kasvillisuudessa?

Lohja kuuluu alueeseen, joka Suomessa ensimmäisenä siirtyi maatalouden piiriin. Uskoisin, että lohjalainen maatalous on alkanut 1400-1500-luvulla. Se oli pienimuotoista kotitarveviljelyä ja kaskitaloutta. Maatalous kasvoi 1800-luvulle asti ja hiipui sitten 1900-luvulla.

- Mikä kulttuurikasvi on saapunut ensimmäisenä Suomeen Lohjalle?

Tätä ei voi tietää, mutta hyvin vanhat kulttuurilajit liittyvät melkein aina jotenkin maatalouteen. Ensimmäiset asukkaat, jotka ryhtyivät viljelemään maata, olivat viljanviljelijöitä. Viljan siementen lisäksi on taatusti tuotu myös tuholaiskasveja. Todennäköisesti erilaisia ruispeltoja ja rikkaruohoja, joista on osa ehkä vielä hengissäkin. Osa on kuollut, koska siemenpuhdistusmenetelmät ovat kehittyneet niin paljon, että ne eivät enää saa jalansijaa nykyisessä tehokkaassa taloudessa. Jos siirrytään takaisin luomuviljelyyn, niin myös rikkakasveille tulee enemmän elinsijaa. Vanha tuholaislajike on esimerkiksi puuvartinen terttuselja, jota tiedetään olleen Suomessa jo 1200-1300-luvulla. Toinen vanha laji on jauhosavikka, jota on löydetty Turun linnan kaivauksissa. Sen siemeniä käytettiin aikoinaan ravintona.

- Mikä on Lohjalla kasvavista kämmeköistä mielestänne arvokkain tai upein?

Kaikki kasvit ovat minulle yhtä tärkeitä, mutta jos asiaa lähestyy harvinaisuuden (ja myös näyttävyyden) kautta, niin punavalkku kuuluu ainakin kärkeen. Se on Suomen kämmeköistä yksi harvinaisimmista, jota esiintyy edelleen hyvin vähän. Se on niin upea kasvi, että jos se kukkii, sitä ei voi olla näkemättä.

Anne:

Perinnebiotooppien suojelua pidetään tärkeänä luonnon monimuotoisuuden suojelemiseksi. Perinnebiotooppeja hoidetaan myös Lohjalla. Miksi monimuotoisuuden suojelu on tärkeää?

Onko oleellista pyrkiä säilyttämään nykyajasto joka puolella Suomea ja globaalistikin *niin monipuolisena kuin mahdollista*, jotta luonnon kestävyys nykytilassa ja ympäristön muutoksille suurin mahdollinen?

Toisaalta tulokaslajien leviämistä pyritään estämään. Joskus olen kuullut myös esitettävän kriittisesti, että perinnebiotooppien lajit olisivat tulleet Suomeen tulokaslajeina karjankasvatuksen myötä ja jos perinteinen karjankasvatus loppuu, onko mieltä pyrkiä säilyttämään näitä tulokaslajeja?

Onko ihminen jo pidemmän aikaa *elänyt perinnebiotooppilajien kanssa yhteiselo* *lajinkehityksensä aikana* ja sen takia perinnebiotooppien lajisto olisi merkityksellinen erityisesti ihmiselle vaikkei ihminen enää toimitsekaan perinteisissä ammateissa perinnebiotooppilajien läheisyydessä?

Filosofinen kysymys, jota voi lähestyä eri näkökulmilla. Jos lähestymme sitä luontaiselta näkökulmalta, niin ihminen on aikaansaanut aikanaan sen, että täällä ei kasva ns. megalaiduntajia. Ihminen toi tänne karjan, joka ryhtyi sitten vastaamaan megafaunaa ja sitä kautta tänne syntyi ympäristöä ja maisemia, joita nyt kutsutaan perinnemaisemiksi. 1700-luvulla niitä ei kutsuttu perinnemaisemiksi vaan se oli jokapäiväistä maisemaa. Nyt eletään 2000-lukua ja olen joskus miettinyt, kutsutaanko joskus 2200-luvulla nykyistä ympäristöä perinnemaisemaksi. Perinnehän siirtyy aina eteenpäin. Kuka vetää rajat mihinkin, on pitkälti filosofinen kysymys.

Omana mielipiteenäni totean, että monipuolinen ympäristö, johon kuuluu maatalousympäristö, sekin vaatii elämänsä. Mutta en kiistä, etteikö muutkin ajatukset olisi oikeutettuja.

Omien havaintojen perusteella vaikuttaisi, että sananjalka olisi lisääntynyt Lohjalla. Onko sananjalka mahdollisesti hyötynyt ihmisen suorasta toiminnasta kuten metsänhoidon tavoista vai onko sananjalka hyötynyt ihmisen epäsuorasta toiminnasta ilmastonmuutoksen kautta?

Luulisin, että molemmista. Sananjalka, vaikka onkin metsäkasvi, hyötyy avoimista metsistä. Se ei kestä jos kasvupaikka varjostuu tai kuusi pääsee valtaamaan alaa. Kuusihan valtaa suomalaiset metsät jos sille ei tehdä mitään. Avoimet männikköt, joissa on tehty vaikka metsänharvennusta, runsastuttaa sananjalkaa. Ei niinkään itiöitä levittämällä, vaan tehokkaalla maavarrella. Lämpeneminen hyödyntää sananjalkaan, jonka pohjoisimmat esiintymät taitavat olla Rokuan kansallispuistossa ja Lapin eteläosissa.
